Η διεύρυνση όμως του πεδίου όπου ασκούνταν οι οικονομικές δραστηριότητες ήταν στην πράξη και στην ουσία μία διαδικασία που ευνοούσε μόνο τους μεγάλους και ισχυρούς παίκτες. Αυτοί ήταν και εκείνοι που διέθεταν ανεξάντλητα εφόδια στον αυξανόμενο ανταγωνισμό. Οι άλλοι, οι μικροί και οι μεσαίοι, δεν είχαν τις ανάλογες δυνάμεις να ανταπεξέλθουν και είτε απορροφούνταν από τους μεγάλους είτε περιθωριοποιούνταν. Και οι διαδικασίες αυτές λάμβαναν χώρα και στο πεδίο του κεφαλαίου και στο πεδίο της εργασίας. Το «νέο» παγκοσμιοποιημένο σύστημα του οικουμενικού (νέο)φιλελευθερισμού ανέπτυσσε είναι αλήθεια ποιο αποδοτικές οικονομικές διαδικασίες αλλά κοινωνικά αποδείχθηκε απελπιστικά άδικο και διαιρετικό. Τεράστιες μάζες εργατών εισήλθαν στη ζώνη των χαμηλών εισοδημάτων αφού αποβιομηχανοποιήθηκαν οι περιφέρειες ή και οι χώρες τους και χιλιάδες χιλιάδων μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων αποδεκατίστηκαν με ανάλγητο τρόπο. Από την άλλη πλευρά, εκείνη της υποδοχής των δυτικών πόρων, αυτοί που οφελήθηκαν ήταν μικρές ομάδες εξειδικευμένων μηχανικών, εργατών και επιστημόνων που βρίσκονταν πλησιέστερα στις κρατικές δομές εξουσίας. Αναπτύχθηκε ένα είδος μεσαίας τάξης η οποία όμως προέβαλε αιτήματα για αύξηση των αμοιβών εργασίας, πολιτικές ελευθερίες και συμμετοχή στα δημόσια δρώμενα. Έτσι τα πλεονεκτήματα των χαμηλών μισθών και του πειθήνιου εργατικού δυναμικού που δέσποζαν στη πρώτη φάση άρχισαν να ξεθωριάζουν στη δεύτερη.

Ταυτόχρονα οι ανισότητες πλούτου που δημιουργήθηκαν στις αναπτυγμένες χώρες είχαν λάβει τεράστιες διαστάσεις. Ακόμα και στη βόρειο Αμερική, δημιουργήθηκε ένα κίνημα που τα έβαζε με την υπέρ συγκέντρωση κεφαλαίου στα χέρια μιας οικτρά μικρής ομάδας ανθρώπων. Το κίνημα του 1% το οποίο ήταν και είναι στραμένο κατά της Γουώλ Στρήτ, δηλαδή κατά του χρηματοοικονομικού κεφαλαίου και των λεγόμενων επενδυτών παραγώγων.

Όσο και αν είναι δυσνόητο άλλο τόσο είναι και αληθινό. Η διακυβέρνηση Κλίντον ήταν αυτή που ανέπτυξε την οικονομία των παραγώγων σε τέτοιο βαθμό που αυτή επεσκίασε την πραγματική οικονομία. Οι διοικήσεις που ακολούθησαν δεν έκαναν τίποτα άλλο παρά να διαχειρίζονται τα οφέλη από την λεγόμενη παγκοσμιοποίηση με ασύμμετρο και άδικο ομολουγουμένως τρόπο. Αφού η ανεργία κακήν κακώς έπεσε στο 5% και αφού το δολάριο ενίσχυσε τη θέση του παγκοσμίως και ιδιαίτερα απέναντι στο ευρώ οι δημοκρατικοί δεν έδιναν πλέον μεγάλη σημασία στα οικονομικά τα οποία έθεσαν στον αυτόματο πιλότο και ασχολήθηκαν με τα λεγόμενα κοινωνικά προβλήματα όπως η ισότητα των φύλων, τα δικαιώματα το σεξουαλικών ομάδων, τη μόλυνση της ατμόσφαιρας, το δικαίωμα στην άμβλωση και άλλα παρόμοια.

Το αποτέλεσμα ήρθε με τις εκλογές της 8ης /11, το οποίο άφησε με το στόμα ανοικτό όχι

μόνο τους αμερικανούς αλλά και ολόκληρη την Ευρώπη. Η μεσαία τάξη και ιδιαίτερα τα παραγωγικά της τμήματα με την αποβιομηχάνιση που προηγήθηκε βρέθηαν εκτός σκηνής. Η εργατική τάξη έχασε τις παραδοσιακές της θέσεις και πολλές περιοχές στο βάθος της ηπειρωτικής Αμερικής κυρίως των μεσοδητικών πολιτειών έμειναν και εκτός εξελιτικών κοινωνικών διαδικασιών. Η αντίδραση τους ήταν ακαριαία. Καταψήφισαν τους δημοκρατικούς που τους θεώρησαν υπεύθυνους για την σύγχυση που προκάλεσε η πολιτική της κακώς νοούμενης παγκοσμιοποίησης και υπέρψήφισαν τον Τράμπ που έδωσε ακραίες υποσχέσεις για την εθνική ενίσχυση και την ατομική αξιοπρέπεια.

Απίθανες πιθανότητες ακραίων αλλαγώ ν;

Είναι βέβαια πολύ νωρίς για να εκτιμήσει κανείς τη νέα κατάσταση αλλά αν λάβει σοβαρά υπόψη του τη προεκλογική ρητορική του νέου προέδρου, τουλάχιστον στο τομέα των διθνών σχέσεων τότε θα πρέπει να αναμένει ουσιαστικές αλλαγές στις ισορροίες των μεγάλων κρατών. Και πρώτα απ' όλα οι σχέσεις των ΗΠΑ και της Ρωσίας θα πρέπει να τροποποιηθούν σημαντικά. Ο Τράμπ θα πρέπει να προχωρήσει σε σημαντικές αλλαγές πολιτικής αν θα ήθελε να βελτιώσει τις σχέσεις του με τον Πούτιν. Οι κυρώσεις κατά της Ρωσίας θα πρέπει να χαλαρώσουν ή να ακυρωθούν. Η Κριμαία θα πρέπει να πάψει να αποτελεί σημείο αποκλίσεων και να καταγραφεί ως νόμιμο έδαφος της Ρωσίας. Οι χώρες της Βαλτικής λόγω και του ρώσικου πληθυσμού που περιέχουν δεν θα πρέπει να αποτελούν πλέον σημείο τριβής και παράγοντας καλλιέργειας ανησυχιών για τη τρανσατλαντική συμμαχία. Η Ουκρανία και η Γεωργία θα πρέπει να μειώσουν τις φιλοδοξίες τους για γρήγορη ένταξη στο ΝΑΤΟ και η Ρωσία θα συνεχίσει να ασκεί επιρροή σε τμήματα του πληθυσμού τους. Και μένει η Μ. Ανατολή και το πρόβλημα της Συρίας. Ο Τράμπ θα ανεχθεί τον Άσσαντ προκειμένου να αντιμετωπίσει δραστικά και γρήγορα το ISIS όπως θέλει ο Πούτιν διατηρώντας ταυτόχρονα τη στρατηγική συμμαχία του με τους Κούρδους. Ερωτηματικό παραμένει η στάση του απέναντι στην Τουρκία, αλλά δεδομένης της προτεραιότητας για την αποκατάσταση των σχέσεων με τον Πούτιν μάλλον οι τουρκικές αιτιάσεις θα πέσουν στο κενό.

Οι σχέσεις της νέας διοίκησης των ΗΠΑ με την Κίνα και την Ιαπωνία βρίσκονται επίσης σε τροχιά μεταβολών. Σύμφωνα με τα προεκλογικώς λεχθέντα, τροποποιήσεις θα πρέπει να αναμένονται στις διακρατικές και εμπορικές συμφωνίες. Τα συστατικά της υπάρχουσας παγκοσμιοποίησης θα πρέπει να αλλάξουν και νέοι κανόνες θα πρέπει να εισαχθούν στο διεθνές οικονομικό παίγνιο. Οι πολυεθνικές που εξάγουν στην Αμερική με χρήση κοινωνικού και οικονομικού ντάμπιγκ στις ασιατικές χώρες οφείλουν να καταβάλλουν αντισταθμιστικό φόρο. Διαφορετικά δεν θα πρέπει να αλλάζουν έδρα παραγωγής προκαλλώντας μεγάλα κύματα ανεργίας, υποαπασχόλησης και στέρησης φορολογικών εσόδων.

Γενικά όμως και οι διεθνείς εμπορικές συμφωνίες (NAFTA, WTO, κλπ), που ευνοούν χώρες με χαμηλές αμοιβές εργασίας όπως η Κίνα, η Ταϊβάν, το Μεξικό, κλπ, και δυσχεραίνουν την αμερικανική παραγωγή θα πρέπει να αλλάξουν καταστατικούς όρους.

Στην προκειμένη περίπτωση ο οικονομικός εθνικισμός που προβάλλεται από τον νέο πρόεδρο των ΗΠΑ είναι τόσο απλοϊκός που έρχεται αντιμέτωπος και με τα οικονομικά συμφέροντα των αμερικανικών πολυεθνικών εταιριών.

Αν εφαρμοσθούν οι εξαγγελείες της προεκλογικής περιόδου, κάτι που συγκεντρώνει μικρές πιθανότητες, πως θα αντιδράσουν εταιρίες όπως η Ford, Apple, Google, Nike, και άλλες;

Επί πλέον πως θα αντιδράσουν οι χώρες που εξάγουν βιομηχανικά και καταναλωτικά προϊόντα στις ΗΠΑ; Η στέρηση αγορών για τα προϊόντα τους θα δημιουργήσει τεράστια κύματα φτώχειας στο εσωτερικό τους. Θα το δεχθούν τα καθεστώτα ως μοιραίο γεγονός ή θα αποσύρουν τα τρις δολαρίων πουν έχουν “παρακάρει” στα αμερικανικά ομόλογα και στις χρηματηστηριακές αγορές; Και ποιες θα είναι οι συνέπειες αυτών των κινήσεων αν όχι η υπέρ τίμηση της αξίας του δολαρίου, η μείωση των εξαγωγών και η πρόκληση κυμάτων ανεργίας; Και αν μειωθεί η παραγωγή και η απασχόληση στην Αμερική θα μειωθεί όπως είναι φυσικό και το εισόδημα. Και τότε οι αρνητικές συνέπειες στο διεθνές εμπόριο θα επιφέρουν αύξηση της φτώχειας, του υποσιτισμού και τελικά των στρατιωτικών ρήξεων ανά τον κόσμο. Οι κρίκοι στην αλυσίδα των καταστροφών θα προστίθενται ο ένας μετά τον άλλον.

Η αποτυχία της χρηματοοικονομικής παγκοσμιοποίησης δεν σημαίνει ότι θα πρέπει να επιστρέψει ο κόσμος στην εθνική περιχαράκωση και σε ένα είδος μερκαντιλισμού. Σε ένα είδος κλειστών οικονομικών συνόρων και εθνικών αυταρχικών επιλογών. Δεδομένων των διεθνών δομών που έχουν εγκατασταθεί τόσα χρόνια στις εμπορικές και παραγωγικές συναλλαγές η εκρίζωση τους θα σήμαινε πολύ μεγαλύτερο κόστος από την θετική τους αναθεώρηση.

Θα μπορούσε για παράδειγμα αυτό που αποκαλούμε συχνά “αγορές” να ρυθμιστεί πολιτικά κατά ένα τέτοιο τρόπο ώστε οι ανισορροπίες και οι “παράπλευρες” φθορές που δημιουργεί να δύναται να ελαχιστοποιηθεί. Θα ήταν χρησιμότερο αντί να μάχονται οι μείζονες οικονομίες για προσέλκυση επενδύσεων και επέκταση στις ξένες αγορές να συντονίσουν

την επιτοκιακή τους πολιτική με σκοπό την αποσυγκέντρωση των κεφαλαίων και την ανακατανομή τους παγκοσμίως. Θα ήταν χρησιμότερο επίσης στην εμμονική κυριαρχία του μοντέλου των εξαγωγών και της ανταγωνιστικότητας να αντιπαραβληθεί το μοντέλο της εσωτερικής εισοδηματικής ενίσχυσης και της βελτίωσης των κοινωνικών δομών, υποδομών και ανωδομών. Δηλαδή παρεμβάσεις που θα βελτίωναν τον τρόπο διαβίωσης των πολιτών και το εκπειδευτικό / πολιτιστικό τους επίπεδο.

Βέβαια υπάρχουν οικονομικοί τομείς, κυρίως στην οικονομία των ΗΠΑ, όπως αυτός των οπλικών συστημάτων που οι εξωτερικές αγορές είναι θα έλεγα ζωτικές, καθοριστικές για την ανάπτυξη τους. Αλλά οι τομείς αυτοί συμμετέχουν με χαμηλά ποσοστά στη διαμόρφωση του συνόλου των οικονομικών δραστηριοτήτων. Περισσότερο εξωστρεφείς οικονομίες όπως αυτές της Γερμανίας, της Κίνας ή της Ιαπωνίας οφείλουν να προβάλλουν και να υιοθετήσουν θετικές αναθεωρητικές πολιτικές οι οποίες θα ενισχύσουν το βιοτικό επίπεδο των λαών τους.

Θα πρέπει εντόνως εδώ να υπογραμμίσω πως αν οι Έλληνες ζούσαμε σε ένα επίπεδο **πάνω** από τις οικονομικές μας δυνατότητες οι Γερμανοί εξακολουθούν να ζουν σε ένα επίπεδο **κάτω**
από τις δυνατότητες τους. Και στις δύο περιπτώσεις υπάρχουν επικίνδυνες ανισορροπίες εκτροχιασμού και ενώ στην Ελλάδα οι πολιτικές των έξι ετών έχουν καταφέρει να ισορροπίσουν δυνατότητες και επίπεδα στην Γερμανία τα χάσματα αυτών των δύο μεταβλητών αντί να μικραίνουν μεγαλώνουν.

Αντινομίες και ανισορροπίες υπάρχουν σε κάθε γωνιά της διεθνούς οικονομίας και πολύ περισσότερο στις πολιτικές που εφαρμόζουν τα κράτη. Το εκκρεμές από τον οικουμενικό νεοφιλελευθερισμό στον οικονομικό εθνικισμό δεν έχει ενδιάμεσες αποχρώσεις. Η επικινδυνότητα και των δύο μπορεί να παράξει ανυπέβλητα προβλήματα στους λαούς. Ήδη η υπάρχουσα παγκοσμιοποίηση έχει οδηγήσει στα άκρα δισεκατομμύρια ανθρώπων όχι μόνο λόγω της φτώχειας και ένδειας που δημιουργεί με τον συγκεντρωτισμό της αλλά και με τους συνεχόμενους εξοντωτικούς πολέμους για τους πόρους. Η εθνική περιχαράκωση δεν συνιστά όμως την επίλυση του προβλήματος. Αντίθετα θα δημιουργήσει μεγαλύτερα προβλήματα αντιπαραθέσεων όπως έχει διδάξει η πρόσφατη ιστορία, με απρόβλεπτες συνέπειες.

Την λύση του προβλήματος των οικονομικών αγκυλώσεων και αντιθέσεων που αναπτύσσονται στη διεθνή οικονομία μπορεί να την αναζητήσει αυτός που επιθυμεί σε νέες περιοχές οικονομικών πολιτικών. Πολιτικών που σέβονται πραγματικά αξίες και δημοκρατικές πεποιθήσεις, δικαιώματα και υποχρεώσεις, επιβραβεύσεις και κυρώσεις,

ζημιές και οφέλη, αλληλεγγύη και συνεργασία, εξωστρέφεια και εσωστρέφεια. Θέτω αυτά τα αντιθετικά εννοιολογικά συστατικά μαζί γιατί η πολυμερής διακριτικότητα θα ενισχύσει την κοινωνική συνοχή και δημοκρατία ενώ θα εξουδετερώσει την αποσάρθρωση που επιφέρει η μονομερής μεροληψία του λαϊκισμού ή του αυταρχισμού. Γιατί μία κοινωνία που αποδίδει μονίμως δικαιώματα στα μέλης της άνευ ή επιφανειακών υποχρεώσεων αργά ή γρήγορα θα αποδεκατιστεί, το ίδιο και το αντίθετο. Μία κοινωνία όπου το παραγωγικό της σύστημα στηρίζει την πρόοδο του στη κατανάλωση που προέρχεται από τις εξωτερικές αγορές, και όχι από την αγοραστική δύναμη των πολιτών της, αργά ή γρήγορα θα αποδυναμωθεί.

Αυτά είναι τα μεγάλα προβλήματα που συνθέτουν το δύστροπο πυρήνα της παγκόσμιας οικονομίας. Η αφηρημένη επίκληση των δημοκρατικών αρχών όπως εκφωνείται από τις πολιτικές του Ομπάμα, της Μέρκελ, και άλλων, των δικαιωμάτων και των ελευθεριών χωρίς την εκπλήρωση της αρχής της στοιχειώδους οικονομικής δικαιοσύνης μοιάζει περισσότερο με μονότονο σύνθημα άνευ περιεχομένου. Φυσικά το υψηλό αντίτιμο γι' αυτήν την δημοκρατική φαινομενικότητα ήταν ο Τράμπ. Γιατί αντί να προχωράμε σε αφηρημένες διατυπώσεις περί αρχών θα έπρεπε εμπράκτως και σ' αυτήν την ιστορική εποχή να προβάλλουμε την κοινοτική αλληλεγγύη, τη συλλογική συντροφικότητα και την παραγωγική επικοινωνία μεταξύ των πολιτών.

Έγινε πλέον φανερό και στους πιο δύσπιστους πως ένα διεθνές σύστημα οικονομίας εργάζεται από κάτω παράγοντες ανισότητες, υπέρσυγκεντρώσεις και αποκλεισμούς και καλείται κατόπιν το πολιτικό σύστημα ευπειθώς και ασμένως να καλύψει τις κοινωνικές ρωγμές που προκαλούνται εκφωνώντας φιλιππικούς παγκόσμιας εμβέλειας για τις αρχές και τη δημοκρατία. Γιατί πως αλλιώς μπορεί να εξηγηθεί η συμπεριφορά του ευρωπαϊκού συστήματος στο φαινόμενο πτώχευσης της Ελλάδας; Αντί να συνδράμει με πολιτικές αύξησης του εθνικού προϊόντος και εξυγίανσης των τραγικών κοινωνικών δεικτών, επιβάλλει φορολογικές πολιτικές συρρίκνωσης και κάθετης πτώσης του βιοτικού επιπέδου των Ελλήνων.

Θάνος Κουρματζής